

ROGER HAHN

(PARÍS, 1932 - NOVA YORK, 2011)

Roger Hahn, professor emèrit d'història de la ciència a la Universitat de Califòrnia (UC) a Berkeley, pioner en l'establiment de l'àrea acadèmica d'història de la ciència, va morir inesperadament el 30 de maig de 2011 a la ciutat de Nova York.

La història de la ciència és ara una àrea d'estudi reconeguda, però en 1953, quan Hahn estava entre els primers estudiants que es graduaven a la Universitat de Harvard en les dues especialitats de Ciències (Física) i Història, era una disciplina emergent.

A través dels seus estudis a l'École Pratique d'Hautes Études, com a becari Fulbright, i després a la Universitat de Cornell, on es va doctorar, Hahn va desenvolupar un gran interès per la relació entre ciència i societat que va marcar la seva carrera i va ajudar a formar l'àrea d'estudi.

Allunyant-se de l'enfocament establert d'ensenyar el desenvolupament científic com una sèrie cronològica aïllada de descobertes, Hahn va perseguir una visió integral del desenvolupament de les idees i institucions científiques com un reflex de les dimensions sociopolítiques, filosòfiques i humanes del seu temps.

«Ha deixat la seva empremta en l'àrea en una línia que esdevé modelica», diu Cathy Carson, professora associada d'història de la ciència a la UC Berkeley. «Des del principi, es va ocupar de les qüestions de ciència i societat que es van posar de moda des d'aleshores, i va tractar aquest tema amb molta cura, amb profunditat acadèmica i rigor intel·lectual.»

Un dels seus primers treballs més destacat i influent, *The Anatomy of a Scientific Institution. The Paris Academy of Sciences 1666-1803* (Berkeley, University of California Press, 1971), va proporcionar una anàlisi completa de l'elit de l'Acadèmia de Ciències de París des de la seva

fundació sota el ministre de finances Jean Baptiste Colbert fins a la seva dissolució com a institució reial durant la Revolució Francesa, i la posterior restauració durant l'Etapa Napoleònica. A partir de la seva visió de la ciència i de la institució científica en aquell període històric, Hahn va descriure l'Acadèmia com «l'enclusa on els valors sovint conflictius de la ciència són forjats en una forma visible».

Hahn va néixer a París, França, el 5 de gener de 1932. La seva família va fugir de França a Nova York el 1941 per tal d'escapar de l'opressió nazi. Després de graduar-se *magna cum laude* a la Universitat de Harvard el 1953 i obtenir un MAT (Master of Arts in Teaching) en educació per la Universitat de Harvard l'any següent, Hahn va servir després a l'exèrcit americà a l'Estat Major Suprem de les Forces Aliades d'Europa (SHAPE), als voltants de París.

En 1961, Hahn va acceptar una plaça al Departament d'Història de la UC Berkeley. Eruudit, professor i col·lega de gran vàlua, Hahn va fer recerca, va fer publicacions, va impartir classes i va participar a bastament tant en la vida acadèmica com en la universitària per un període de 50 anys.

«El traspàs de Hahn és una pèrdua irreparable per a la comunitat universitària», remarcava Erich Gruen, professor emèrit d'història i col·lega durant molt de temps de Hahn. «Ell era un ajut imprescindible i tenia una gran consideració cap als col·legues joves, era un home discret que mai no demanava res, sinó que sempre generava respecte. A les reunions de departament tenia una veu independent, responsable, ben informada amb judici equilibrat mai dirigida per ideologies ni opinions inflexibles.»

Els seus interessos acadèmics el portaven habitualment cap a Europa, on el domini de cinc llengües li facilitava la recerca a través del continent. Va mantenir forts lligams amb investigadors, biblioteques i institucions acadèmiques i va aprofundir en les seves relacions anteriors a la guerra amb familiars, supervivents i amics. Hahn va ser condecorat pel govern francès amb l'alta distinció acadèmica d'Oficial de França per la seva promoció cultural i intercanvi acadèmic entre França i els Estats Units i pels seus estudis clàssics sobre l'Acadèmia de Ciències francesa.

Hahn és igualment conegut pels seus treballs sobre el científic i polític francès de finals del segle XVIII i principis del segle XIX Pierre Simon Laplace. Com a estudiant de postgrau, Hahn va fer veure la manca d'una biografia definitiva de Laplace, un dels grans científics de la Il·lustració considerat com el Sir Isaac Newton de França. El patrimoni ancestral de Laplace s'havia cremat a principis del segle XX i es va destruir la major part dels documents personals i la biblioteca. Hahn, a pesar de les dificultats, es va embarcar en una llarga recerca per descobrir la correspondència de Laplace amb altres científics i col·legues a través d'Europa. Així va reconstruir l'evolució del pensament i les descobertes de Laplace. Treballant com un detectiu Hahn va seguir les pistes que el van portar cap a racons polsosos de les biblioteques, arxius i innumbrables col·leccions personals. En una ocasió va descobrir documents importants en una capsca de cartó que havia estat «arxivada» en el lavabo d'homes d'una biblioteca parisenca.

La publicació de Hahn de la tan esperada biografia de Laplace, *Pierre Simon Laplace 1749-1827: A Determined Scientist* (Editions Gallimard, 2004 – French version; Harvard University Press, 2005 – English), va ser a bastament reconeguda. Això no va significar, però, el final de la seva interpretació detallada i investigació. A la seva mort, el treball de Hahn sobre la correspondència de Laplace estava a punt de ser publicat (Brepols, Bèlgica).

En la dècada de 1970, quan l'exdirector de la biblioteca Bancroft, James D. Hart, va proposar la creació d'una col·lecció d'història de la ciència, Hahn es va convertir en el seu conservador i en l'assistent especial. Va perseguir els llibres rars, els manuscrits i els documents personals dels científics notables i va obtenir destacades aportacions a la col·lecció. El més important de l'actuació de Hahn va ser haver-se responsabilitzat d'organitzar l'adquisició d'articles de Laplace encara existents.

D'acord amb el subdirector actual de la biblioteca Bancroft, Peter Hanff, «Hahn tenia un gran interès per l'adquisició de llibres i manuscrits d'història de la ciència en antiquaris. Llegia els catàlegs i contínuament en feia referències, fins i tot després de la seva jubilació». Hahn va col·laborar amb l'Associació d'Amics i amb la Junta Assessora de l'Oficina Regional d'Història Oral de la biblioteca Bancroft, i va reunir i preservar històries orals d'importants científiques de l'àrea de la badia de San Francisco.

Hahn estava profundament compromès amb l'ensenyament, així com amb l'assessorament de nombrosos treballs postdoctorals, de llicenciatura i d'estudiants universitaris. Els seus cursos van abastar un ampli ventall d'història de la ciència, des d'Aristòtil fins a la bomba atòmica. Entre d'altres coses, les interessants conferències i seminaris de Hahn sobre Newton, Galileu i Laplace han deixat una empremta duradora. Un dels seus projectes més innovadors va ser la creació d'un curs interdisciplinari sobre els enginyers del Renaixement, impartit per quatre professors de la Universitat de Berkeley: un historiador, un arquitecte i dos enginyers.

Fou sempre un participant actiu en la vida universitària i acadèmica. Hahn era membre fundador i va exercir com a director de l'Oficina d'Història de la Ciència i la Tecnologia a Berkeley des de 1993 a 1998. També va exercir com a codirector del programa d'estudis francesos de 1987 a 1990, i de president del Comitè de Selecció per al Fons de França-Berkeley. A França, va impartir classes al Collège de France, a la Sorbona i a l'École des Hautes Études en Sciences Sociales. Al llarg de la seva carrera Hahn va participar en nombrosos comitès del Departament d'Història, de la Facultat de Lletres i Ciències, del Senat Acadèmic, del complex de la Universitat de Califòrnia, i de l'oficina del Rector.

«Roger era el company perfecte. Hem treballat i ensenyat en estreta col·laboració durant trenta anys sense discussions», va dir John Heilbron, professor emèrit d'història i vell amic i col·lega de Hahn. «Ell era també un molt bon acadèmic; que s'interessava pels temes, de tracte amable, molt culte i interessat pels reptes. Era el tipus de persona, ara cada vegada menys habitual, que ajuda a fer la universitat més gran que la suma de les parts.»

Entre els molts honors i nomenaments, Hahn va ser dues vegades investigador de la National Science Foundation i membre del consell de la History of Science Society. Va ser elegit investigador de l'American Association for the Advancement of Science i membre de l'Académie Internationale d'Histoire des Ciències, on va participar com a vicepresident el 2005. Hahn era també membre de l'American Council of Learned Societies i va ser president de l'American Society for Eighteenth-Century Studies i de la West Coast History of Science Society. Va ser un participant actiu i membre de l'Advisory Council for Humanities West.

«Per sobre de tot, Roger era un veritable erudit, un excel·lent professor, un ésser humà meravellós, de tracte càlid i amb un fi sentit de l'humor, i un amic molt estimat», va dir James Casey, professor d'Enginyeria a UC Berkeley que estava col·laborant amb Hahn en una publicació relativa a la teoria de la plasticitat dels metalls. «El seu profund estudi de la història li havia ensenyat a ser filosòfic sobre la vida, la gent i la política. Tenia una visió realista i equilibrada de la humanitat.»

Ellen L. Hahn.

(Traducció: Francesc X. Barca Salom)